

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ

Боровська І.А., здобувач кафедри цивільного права і процесу НАВС
Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного права і процесу НАВС
Чурпіта Г.В.

Захист права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, як і будь-якого іншого суб'єктивного права здійснюється у передбаченому законом порядку із застосуванням певних форм, засобів та способів захисту. Традиційно розрізняють дві основні форми захисту прав – юрисдикційну та неюрисдикційну.

У межах цієї наукової доповіді ми не будемо детально характеризувати всі форми, які використовуються для захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, а проаналізуємо переваги такої форми юрисдикційної діяльності як судовий захист, що здійснюється у порядку цивільного судочинства.

Слід погодитися з думкою, висловленою у юридичній літературі, що судова форма захисту є універсальною, історично сформованою, детально регламентованою нормами цивільного процесуального права та забезпечує надійні гарантії правильного застосування закону, встановлення реально існуючих прав і обов'язків.

Аналіз норм ЦПК України (деякі з них будуть наведені нами нижче) та гл. 3 ЦК України, яка містить положення загальної правової регламентації захисту цивільних прав і інтересів осіб, дозволяє зробити висновок, що законодавцем саме суду надано більш широкі повноваження у сфері захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, порівняно із повноваженнями інших органів державної влади, до компетенції яких входить вирішення таких питань.

Так, по-перше, відповідно до приписів ст. 15 ЦК України, ч. 1, 2 ст. 3 ЦПК України кожна особа має право звернутися до суду за захистом даного права у порядку, встановленому ЦПК України. Відмова від звернення до суду за захистом законодавством не допускається.

По-друге, звернення особи за захистом до органу державної влади або іншого компетентного органу не позбавляє її права на звернення до суду. При цьому за результатами розгляду справи суд визнає незаконними рішення, дії чи бездіяльність органу державної влади, органу влади Автономної республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, якщо таке рішення прийняте з порушенням чинного законодавства України (ч. 3 ст. 17, п. 10 ч. 2 ст. 16 ЦК України).

По-третє, судова процедура вирішення справ щодо захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля у порядку цивільного судочинства базується на галузевих і міжгалузевих принципах, що гарантують забезпечення законності, незалежності і об'єктивності судового розгляду. Серед цих принципів слід виокремити такі, як гласність, відкритість судового розгляду справи та його повна фіксація технічними засобами (ст. 6 ЦПК України); диспозитивність та процесуальна рівність сторін (ст.ст. 11, 27 ЦПК України); змагальність сторін (ст. 10 ЦПК України); безпосередність судового розгляду (ст. 159 ЦПК України); всебічність, повнота та об'єктивність встановлення судом обставин справи (ч. 4 ст. 10, ст. 309 ЦПК України).

По-четверте, серед способів захисту цивільних прав судами слід виокремити відшкодування майнової та немайнової шкоди (п. 9, 10 ст. 16 ЦК України), що не належить до повноважень інших органів державної влади. У результаті розгляду справ за позовами про захист права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, суд може задовольнити вимоги фізичної особи про відшкодування майнової шкоди (витрати, яких особа зазнала при лікуванні, відновленні здоров'я) та немайнової (моральної) шкоди, завданої її здоров'ю, внаслідок порушення такого права.

По-п'яте, при здійсненні судового захисту у разі ухвалення судом рішення з порушенням норм матеріального або процесуального права законодавством передбачена процедура перегляду рішень судами апеляційної та касаційної

інстанції (ст. 13 ЦПК України), Верховним Судом України (ст. 353 ЦПК України), а також перегляду судових рішень у зв'язку із нововиявленими обставинами (ст. 361 ЦПК України). Законодавче закріплення інституту перегляду судових рішень є додатковою гарантією реалізації права на захист фізичної особи, права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані або оспорені. Хоча нормами спеціальних законів, якими регулюється механізм захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, і передбачений інститут звернення до органів вищої ланки із скаргою про скасування відповідних рішень, на практиці зазначена форма захисту досить часто не спрацьовує через недосконалість законодавства у цій сфері, а також наявність певних недоліків, що має вертикаль виконавчої влади.

З огляду на зазначене, можна дійти висновку, що судовий захист є найбільш ефективною і дієвою формою захисту цивільних прав, у тому числі і права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ВИЯВЛЕННІ ТА РОЗКРИТТІ ЗЛОЧИНІВ

Топчій В.В., к.ю.н., здобувач НАВС

Удосконалення взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів, зокрема під час виявлення та розкриття злочинів, залежить від обрання оптимальних форм такої спільної діяльності, відповідності її нормативно-правовим приписам з урахуванням положень кримінального процесуального законодавства, належного організаційного забезпечення, а також додержання рекомендацій теорії й практики криміналістики та ОРД.

Запропонований КПК України порядок початку досудового розслідування по суті скасовує так звану “дослідчу перевірку” за заявами та повідомленнями про вчинення злочину, адже за КПК 1960 р. переважна більшість рішень про відмову в порушенні кримінальної справи приймалися органами дізнання (оперативними підрозділами, дільничними інспекторами міліції та ін.), то за новим КПК досудове розслідування за всіма зареєстрованими заявами та повідомленнями автоматично перекладається на слідчого. Така практика призвела до перевантаження слідчих (кожен слідчий ОВС в середньому має по 100–150 проваджень), що може спровокувати небажання (ухилення) від взаємодії при реалізації оперативних матеріалів.

Одним з можливих шляхів вирішення цієї проблеми вважається прийняття найближчим часом Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів (про кримінальні проступки)”, проект якого активно обговорюється експертними групами за участю представників Генеральної прокуратури України, Головного слідчого управління МВС України та Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ. Щодо таких кримінальних правопорушень КПК України передбачено особливу (спрощену) процедуру досудового розслідування, зокрема: досудове розслідування кримінальних проступків здійснюється у формі дізнання (ст. 215); повноваження слідчого можуть здійснюватися співробітниками інших підрозділів ОВС, органів безпеки, органів, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства (тобто слідчі повинні зосередитись на розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів); строки дізнання скорочені до одного місяця з можливістю їх продовження (п. 1 ч. 1 ст. 19, ч. 1 ст. 294); не допускається застосування запобіжних заходів у вигляді домашнього арешту, застави або тримання під вартою (ст. 299); не проводяться негласні слідчі (розшукові) дії (ст. 300); при закінченні досудового розслідування кримінальних проступків слідчий зобов'язаний не пізніше 25 днів після повідомлення особи про підозру, подати на затвердження прокурору один із визначених ч. 2 ст. 301 КПК процесуальних документів (ст. 301); прокурор має право надіслати до суду обвинувальний акт, в якому зазначає клопотання про його розгляд у спрощеному порядку без проведення судового розгляду в судовому засіданні (ч. 1 ст. 302).